

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอเนื้อหาสาระออกเป็น 4 ตอน ตอนแรก เป็นการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลและการรายงานผลการเรียนตามการปฏิรูปการศึกษาในระดับประถมศึกษา ตอนที่ 3 เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) และตอนที่ 4 เป็นการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล โดยรายละเอียดของเนื้อหาสาระในแต่ละตอนเป็นดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล

1.1 ความหมายของแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล

นักการศึกษาได้ให้คำจำกัดความของเอกสารที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาของนักเรียนในด้านต่างๆ โดยมีความหมายสอดคล้องกับคำว่า report card ซึ่ง Wiggins (1994) ได้ให้ความหมายของ report card ว่าหมายถึง ข้อสรุปการกระทำหรือพฤติกรรมของนักเรียนโดยการรายงานเป็นสัญลักษณ์ที่จำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์ที่มีประสิทธิภาพในการสื่อความ ส่วนในภาษาไทยมีความหมายสอดคล้องกับคำว่า “สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน” (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2535) “สมุดพก” (มดิชน, 2538) และ “แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544) โดยทั้ง 3 คำก็มีความหมายที่ใกล้เคียงดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ (2535) ให้ความหมายของ “สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน” ว่าหมายถึง เอกสารเพื่อใช้ในการสื่อสารระหว่างทางโรงเรียนกับผู้ปกครองเพื่อแจ้งผลการเรียนและความเป็นไปได้ของผู้เรียนให้แก่ฝ่ายรับทราบ

มดิชน (2538) ให้ความหมายของ “สมุดพก” ว่าหมายถึง เครื่องมือสื่อสารในเชิงประสานสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และครู โดยให้นักเรียนเป็นสื่อกลาง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544) ให้ความหมายของ “แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล” ว่าหมายถึง เอกสารสำหรับบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียน พัฒนาการในด้านต่างๆ และข้อมูลอื่นๆ ของผู้เรียน ทั้งที่สถานศึกษาและที่บ้าน เพื่อใช้สำหรับสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองของผู้เรียนให้รับทราบและเกิดความเข้าใจในตัวผู้เรียนร่วมกัน

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า เครื่องมือสำหรับบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาของนักเรียน ในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ทั้งที่สถานศึกษาและที่บ้าน เพื่อใช้สำหรับสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองของผู้เรียนให้รับทราบและเกิดความเข้าใจในตัวผู้เรียนร่วมกัน เพื่อให้การสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้ง 3 คำคือ “สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน” “สมุดพก” และ “แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล” มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน แต่คำว่า “แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล” เป็นคำที่ให้ความหมายได้ครอบคลุมและเป็นปัจจุบันที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้คำว่า “แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล” ในการวิจัยครั้งนี้

1.2 สารของแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล

ปัจจุบันแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลใช้ในชื่อของสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (ป.01) ตามคู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2535) ได้ระบุสาระสำคัญว่าต้องมีข้อมูลดังนี้ (1) ข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียน (2) ข้อมูลทางบ้าน (3) ระดับพัฒนาการของร่างกาย (4) เวลาเรียนในรอบปี (5) ผลการประเมินการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ (7) ความเห็นของทางโรงเรียน (8) ความเห็นทางบ้าน (6) ผลการประเมินการเรียนปลายภาค/ปลายปี โดยทางโรงเรียนสามารถออกแบบใหม่ได้ แต่จะต้องมีข้อมูลต่างๆ ตามที่กรมวิชาการกำหนดอย่างครบถ้วน

แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544) ได้กล่าวถึงข้อมูลที่ควรปรากฏในแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลเกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ดังนี้ (1) ข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนและเลขประจำตัวประชาชนของผู้เรียน (2) เวลาเรียน (3) การวัดและประเมินผลการเรียนและการตัดสินผลการเรียน (4) ผลงานหรือความสำเร็จที่น่าภาคภูมิใจ (เป็นการนำรายชื่อผลงานดีเด่นของนักเรียนทั้งที่เกิดจากการเรียนโดยตรง และเกิดจากการดำเนินงานส่วนความบ้านที่กวักไว้ปีละ 1-2 ชิ้น โดยผู้เรียนเป็นผู้กรอก แล้วให้ผู้ปกครองและสถานศึกษาร่วมกันรับรองและแสดงความเห็นต่อผลงานแต่ละชิ้น) (5) ความเห็นของสถานศึกษาและผู้ปกครองที่มีต่อผู้เรียนเกี่ยวกับผลการเรียน (6) รายการ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา (7) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละประการ
 อารายงานผลการประเมินเป็นเส้นพัฒนาการ(Profile)หรือคำบรรยายสรุปสภาพคุณลักษณะอันพึง
 ประสงค์ก็ได้ (8) รายการกิจกรรมและผลการประเมินกิจกรรม (9) ผลการประเมินความสามารถในการ
 อ่าน คิววิเคราะห์ และเขียน (10) รูปถ่ายของผู้เรียน (11) ลายมือชื่อของผู้จัดทำเอกสาร (12) ลายมือชื่อ
 ของหัวหน้าสถานศึกษาและประทับตราสถานศึกษา (13) วัน เดือน ปี ที่รายงานข้อมูล (14) ข้อมูลอื่นที่
 สถานศึกษาเห็นสมควรนำมาบันทึกไว้ โดยทางโรงเรียนจะเป็นผู้ออกแบบจัดทำเอกสารนี้ใช้เอง
 ให้เหมาะสมกับโรงเรียนของตน และจะต้องทำการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบัน และจัดส่งเอกสารนี้
 ให้ผู้ปกครองของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การบันทึกข้อมูลใหม่ ๆ ไม่ควรน้อยกว่าภาคเรียนละ 2 ครั้ง

Wiggins (1994) ได้เสนอว่าเอกสารที่ใช้ในการรายงานควรมีการเตรียมการในส่วนของข้อมูล
 ระหว่างเกณฑ์มาตรฐานและค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สรุปข้อมูลความก้าวหน้าและ
 ข้อมูลการเจริญเติบโตของนักเรียน แผนภูมิแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับการเรียนขั้นพื้นฐาน
 ควรรายงานครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่โดดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงแก้ไขและประเมินค่าคุณสมบัตินั้น

Thomas (1996) ได้เสนอแนะวิธีการออกแบบแบบรายงาน โดยกล่าวว่านักวิชาการทางการ
 ศึกษามีหน้าที่ในการร่วมกันค้นหาแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จ
 ควรให้นักเรียนและผู้ปกครองได้มีการแลกเปลี่ยนและร่วมวางแผนแนวทางการศึกษาที่เป็นประ โยชน์
 และครูควรมีหน้าที่ในการสร้างสัมพันธภาพของผู้ปกครองและนักเรียน แบบรายงานที่ดีควรมีการปรับปรุง
 อย่างต่อเนื่อง ภายในแบบรายงานควรมีการแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างบ้านกับทางโรงเรียน และควรถาม
 เฉพาะข้อมูลที่เป็นประโยชน์เท่านั้น

โดยสรุป สารในแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลสามารถจำแนกข้อมูลได้
 เป็น 4 ประเภท โดยประเภทที่ 1 เป็นข้อมูลโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ชื่อโรงเรียน เวลาเรียนประวัติใน
 โรงเรียน รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามความคาดหวังของสถานศึกษา ประเภทที่ 2
 เป็นข้อมูลภูมิหลังของผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย รายละเอียดส่วนตัวของผู้เรียน ข้อมูลภูมิหลังทางบ้าน
 ประวัติของโรงเรียนที่เคยเข้ารับการศึกษา ประเภทที่ 3 ข้อมูลความคาดหวังส่วนบุคคล อันได้แก่ ข้อมูล
 เกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด ความสามารถพิเศษหรือผลงานที่ภูมิใจ ในประเภทที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ
 พัฒนาการของผู้เรียน อาทิ พัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม

1.3 ตารางของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การรู้จักนักเรียนรายบุคคลมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อที่จะจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติได้อย่างเต็มตามศักยภาพของตน นอกจากนี้ยังเป็นการรู้จักนักเรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ ป้องกันปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่นักเรียนประสบอยู่ ในด้านนักเรียนเพื่อให้ นักเรียนได้มีโอกาสที่จะรู้และเข้าใจตนเองในด้านต่าง ๆ มากขึ้น และยังผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้รู้จักและเข้าใจนักเรียนมากขึ้นอีกด้วย

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้เข้าใจนักเรียนในด้านความเป็นอยู่ ความต้องการ สิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบ บุคคลที่นักเรียนไว้วางใจ ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้รวมทั้งวิธีการเรียน ดังนั้นสิ่งที่ครูควรรู้จักนักเรียนแต่ละคน ได้แก่

(1) ผลการเรียนรู้ (2) สภาพครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม (ปัญหาการดำรงชีวิตในอดีตถึงปัจจุบัน) (3) พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์/จิตใจ สังคม สติปัญญา (4) พฤติกรรม ได้แก่ สมาธิ คุณธรรมจริยธรรม ความสามารถพิเศษ ความถนัด (5) ความสนใจส่วนที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ (6) ความต้องการ (7) วิธีเรียนที่เด็กชอบ ได้แก่ ลงมือปฏิบัติ ทักษะศึกษา การท่อง การเล่นเกม การอ่าน ร้องเพลง การค้นคว้า การสัมภาษณ์ คู่วิดีโอทัศน์ แสตมป์ (8) สิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาส่งเสริม และสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข

ธีระวุฒิ ประทุมพนรัตน์ (2525) และ พนม ติมอารีย์ (2530) ให้ความเห็นตรงกันว่า ข้อมูลที่ครูควรศึกษาและเก็บรวบรวมสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน (2) ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น สภาพร่างกาย ระดับสติปัญญา ความถนัด บุคลิกภาพ การเข้าสังคม เป็นต้น (3) ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เช่น พื้นฐานทางครอบครัว ชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ เป็นต้น

ทศพร มณีศรีจักษ์ (2539) ได้ระบุว่าข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการศึกษานักเรียน แบ่งออกเป็น 6 ด้านคือ

1. ข้อมูลส่วนตัวและพื้นฐานทางครอบครัว (Personal data and home back ground)

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ได้แก่ ชื่อ นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ที่อยู่ปัจจุบัน และข้อมูลส่วนบุคคล ด้านอื่น ๆ ของนักเรียน

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดา ได้แก่ ชื่อ นามสกุล การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร สภาพการสมรส เจตคติของบิดามารดาที่มีต่อนักเรียน วิธีการอบรม

เลี้ยงดู และข้อมูลส่วนบุคคลด้านอื่น ๆ ของบิดามารดา รวมทั้งส่วนที่มีผลเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนที่เห็นว่าประโยชน์

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับพี่น้อง ได้แก่ ชื่อ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ความสัมพันธ์ในหมู่พี่น้อง รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ

1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและเพื่อนบ้าน ได้แก่ สภาพบ้าน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอก และสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน

2. ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติในโรงเรียน และรายงานผลสัมฤทธิ์ (School history and record of achievement)

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติในโรงเรียนของนักเรียน ได้แก่ สภาพของโรงเรียน ที่ตั้ง ระยะเวลาที่นักเรียนเข้าเรียน การมาเรียน การให้ความร่วมมือในกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการเป็นสมาชิกของชุมนุมต่างๆ การบันทึกระเบียบพฤติกรรม หรือแบบของการบันทึกอื่นที่ทำให้เข้าใจนักเรียนได้ดีขึ้น

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละวิชาและด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ กิจกรรมทางสังคมรวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย (Health and physical status)

3.1 ประวัติสุขภาพในอดีตและประวัติการเจ็บป่วยในครอบครัว

3.2 พัฒนาการทางด้านส่วนสูง น้ำหนัก และความสมบูรณ์ของร่างกาย

3.3 บันทึกการสังเกตทางด้านสุขภาพอนามัยและความบกพร่องของร่างกาย

3.4 การตรวจสุขภาพ การให้คำแนะนำแก้ไข การรักษา และความเห็นของแพทย์

3.5 การบันทึกทางด้านสุขภาพจิต

4. ข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ความชอบ ความไม่ชอบ และแผนของชีวิตในอนาคต (Interest, likes, dislikes and plans)

4.1 ความสนใจด้านการเรียน การเลือกกิจกรรม และการทำงาน

4.2 แผนการศึกษาและการวางแผนเข้าสู่อาชีพในอนาคต

4.3 กิจกรรมและงานอดิเรกต่างๆ

5. ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ และกิจกรรมต่างๆ ภายนอกโรงเรียน (Out of school experiences)

5.1 การมีส่วนร่วม หรือการเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

5.2 การทำงานเพื่อหารายได้พิเศษ เช่น หลังเลิกเรียน นอกเวลาเรียน ช่วงวันหยุด

5.3 การเดินทางท่องเที่ยวหรือทัศนศึกษา

5.4 การทำงานอดิเรกและกิจกรรมที่ทำในเวลาว่าง

6. ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านอารมณ์และด้านสังคม (Emotional and social development)
- 6.1 ลักษณะนิสัยในการทำงาน เช่น ชอบความเป็นอิสระ หรือต้องการกำกับดูแล
 - 6.2 ความรับผิดชอบเกี่ยวกับพฤติกรรมและความประพฤติของตนเอง
 - 6.3 ความสนใจอย่างแท้จริงในสิ่งที่ทำให้ชีวิตน่าสนใจและท้าทาย
 - 6.4 ทักษะในการร่วมแสดงความคิดเห็นและฟังอย่างมีวิจารณญาณ
 - 6.5 ลักษณะนิสัยที่แสดงถึงความสุภาพอ่อนโยน
 - 6.6 เจตคติต่อการใช้เหตุผลที่เกี่ยวกับอำนาจ
 - 6.7 แรงจูงใจและความพึงพอใจที่จะเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น
 - 6.8 ความปรารถนาที่จะเข้ามีส่วนร่วมและเสริมสร้างกิจกรรมของกลุ่ม
 - 6.9 การให้ความร่วมมือกับกลุ่มด้วยจิตใจและการกระทำ
 - 6.10 การใช้เทคนิคเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในกิจกรรมกลุ่ม

โดยสรุป สารະการรู้จักนักเรียนในรายบุคคล สามารถจำแนกข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนได้ 4 ประเภท
ประเภทแรก ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียนเช่น ชื่อ เพศ วัน
 เดือนปี เกิด สัญชาติ เชื้อชาติ ศาสนา **ประเภทที่ 2** ข้อมูลความคาดหวังส่วนบุคคล เป็นข้อมูลที่บ่งบอกถึง
 ความคาดหวังของผู้เรียน เช่น ความคาดหวังด้านวิธีการเรียนการสอน ความคาดหวังเกี่ยวกับตนเอง
ประเภทที่ 3 ข้อมูลสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เป็นข้อมูลที่ให้รายละเอียดโดยรอบของนักเรียน ได้แก่
 สภาพแวดล้อมของนักเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และ**ประเภทที่ 4** ข้อมูลด้านพัฒนาการของนักเรียน เป็นข้อมูล
 ที่แสดงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยจะแตกต่างจากสาระใน
 แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลในเรื่องของข้อมูลสิ่งแวดล้อมของนักเรียน โดยในแบบ
 รายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลไม่ระบุข้อมูลในส่วนนี้ แต่มีการเพิ่มเติมในสาระในเรื่องของ
 ข้อมูลโรงเรียน

ตอนที่ 2 แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักสูตรการ จัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการศึกษา ตามการปฏิรูป การศึกษาในระดับประถมศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งให้เกิดกระบวนการ เรียนรู้ที่ปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ ทางกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544) จึงได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 ประการคือ (1) เป็นการศึกษาเพื่อ ความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล (2) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษา (3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมี ความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (4) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้าง ยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ (5) เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุม ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ (1) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตน นับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ (2) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า (3) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้า ทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการ ทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ (4) มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต (5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มี สุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี (6) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่า เป็นผู้บริโภค (7) เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นใน วิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (8) มีจิตสำนึกใน

การอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (9) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้างของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น ของหลักสูตรแบ่งเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนคือ
 - 1.1 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
 - 1.2 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
 - 1.3 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
 - 1.4 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6
2. สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 8 กลุ่ม ดังนี้ (1) ภาษาไทย (2) คณิตศาสตร์ (3) วิทยาศาสตร์ (4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (5) สุขศึกษาและพลศึกษา (6) ศิลปะ (7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี (8) ภาษาอังกฤษ
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน
4. มาตรฐานการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ มาตรฐานการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น
5. เวลาเรียน ในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง ส่วนในช่วงชั้นที่ 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง และในช่วงชั้นที่ 4 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังกล่าวข้างต้นเมื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านผู้เรียน (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ซึ่งมี 12 มาตรฐานและ 38 ตัวบ่งชี้ จะเห็นความเชื่อมโยงได้ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การเปรียบเทียบสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียน

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการศึกษา
<p>ภาษาไทย</p> <p>สาระที่ 1 : การอ่าน</p> <p>มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต มีนิสัยรักการอ่าน</p> <p>สาระที่ 2 : การเขียน</p> <p>มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด</p> <p>มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์</p> <p>สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา</p> <p>มาตรฐาน ท 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของภาษาและรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ</p> <p>มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้</p> <p>สาระที่ 5 : วรรณคดี และวรรณกรรม</p> <p>มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง</p>	<p>มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร</p> <p>ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร</p> <p>มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง</p> <p>ตัวบ่งชี้ที่ 2 รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา</p>
<p>คณิตศาสตร์</p> <p>สาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ</p> <p>มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของจำนวนและจำนวนในชีวิตจริง</p> <p>มาตรฐาน ค 1.2 : เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของจำนวนและความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการต่างๆ</p> <p>มาตรฐาน ค 1.3 : ใช้การประมาณค่าในการคำนวณและแก้ปัญหาได้</p> <p>มาตรฐาน ค 1.4 : เข้าใจในระบบจำนวนและสามารถนำไปใช้ได้</p> <p>สาระที่ 2 : การวัด</p> <p>มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด</p> <p>มาตรฐาน ค 2.2 : วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัดได้</p> <p>มาตรฐาน ค 2.3 : แก้ปัญหาเกี่ยวกับการวัดได้</p> <p>สาระที่ 3 : เรขาคณิต</p> <p>มาตรฐาน ค 3.1 : อธิบายและวิเคราะห์รูปเรขาคณิตสองมิติ และสามมิติได้</p> <p>มาตรฐาน ค 3.2 : ใช้การนี้ภาพ ปริภูมิ แบบจำลองทางเรขาคณิตในการแก้ปัญหา</p>	<p>มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์</p> <p>ตัวบ่งชี้ที่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอด 2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณา ข้อดี-ข้อเสีย ความถูกต้อง-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกรูปวิธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติและมีความถูกต้อง 3. มีความคิดริเริ่มมีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) การเปรียบเทียบสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียน

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการศึกษา
<p>สาระที่ 4 : พืชคณิต</p> <p>มาตรฐาน ค 4.1 : อธิบายและวิเคราะห์แบบรูป (pattern) ความสัมพันธ์ และฟังก์ชันต่างๆ ได้</p> <p>มาตรฐาน ค 4.2 : ใช้นิพจน์ สมการ อสมการ กราฟ และแบบจำลองทางคณิตศาสตร์อื่นๆ แทนสถานการณ์ต่างๆ และนำไปใช้แก้ปัญหาได้</p> <p>สาระที่ 5 : การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น</p> <p>มาตรฐาน ค 5.1 : เข้าใจและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้</p> <p>มาตรฐาน ค 5.2 : ใช้วิธีการทางสถิติและความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็น</p> <p>มาตรฐาน ค 5.3 : ใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้</p> <p>สาระที่ 6 : ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์</p> <p>มาตรฐาน ค 6.1 : มีความสามารถในการแก้ปัญหา</p> <p>มาตรฐาน ค 6.2 : มีความสามารถในการให้เหตุผล</p> <p>มาตรฐาน ค 6.3 : มีความสามารถในการสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ และการนำเสนอ</p> <p>มาตรฐาน ค 6.4 : มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ทางคณิตศาสตร์และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ ได้</p> <p>มาตรฐาน ค 6.5 : มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์</p>	<p>มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร</p> <p>มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง</p>
<p>วิทยาศาสตร์</p> <p>สาระที่ 1 : สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต</p> <p>มาตรฐาน ว 1.1 : เข้าใจพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต</p> <p>มาตรฐาน ว 1.2 : เข้าใจกระบวนการ ความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม และวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต</p> <p>สาระที่ 2 : ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>มาตรฐาน ว 2.1 : เข้าใจสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ</p> <p>มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>สาระที่ 3 : สารและสมบัติของสาร</p> <p>มาตรฐาน ว 3.1 : เข้าใจสมบัติของสาร</p> <p>มาตรฐาน ว 3.2 : เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสาร</p>	<p>มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร</p> <p>มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง</p> <p>ตัวบ่งชี้ที่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุ-ผล 3. สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้อง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) การเปรียบเทียบสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียน

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการศึกษา
<p>สาระที่ 4 : แรงแม่เหล็กและการเคลื่อนที่</p> <p>มาตรฐาน ว 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของแรงแม่เหล็กไฟฟ้า แรงแม่เหล็กและแรงนิวเคลียร์</p> <p>มาตรฐาน ว 4.2 : เข้าใจลักษณะการเคลื่อนที่แบบต่างๆ ของวัตถุ</p> <p>สาระที่ 5 : พลังงาน</p> <p>มาตรฐาน ว 5.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานกับการดำรงชีวิต ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและพลังงานและผลของการใช้พลังงาน</p> <p>สาระที่ 6 : กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก</p> <p>มาตรฐาน ว 6.1 : เข้าใจกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนผิวโลกและภายในโลก</p> <p>สาระที่ 7 : ดาราศาสตร์และอวกาศ</p> <p>มาตรฐาน ว 7.1 : เข้าใจวิวัฒนาการของระบบสุริยะและกาแล็กซี</p> <p>มาตรฐาน ว 7.2 : เข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยีอวกาศ</p> <p>สาระที่ 8 : ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี</p> <p>มาตรฐาน ว 8.1 : ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ แก้ปัญหา เข้าใจว่าวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน</p>	
<p>สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</p> <p>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</p> <p>มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน</p> <p>มาตรฐาน ส 1.2 : ชีดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ค้ำจุน</p> <p>มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</p> <p>มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข</p> <p>มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์</p> <p>มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์</p> <p>ตัวบ่งชี้ที่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา 2. ซื่อสัตย์สุจริต 3. มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม 4. ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวมตลอดจนใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า) <p>มาตรฐานที่ 2 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย ตัวบ่งชี้ที่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เคารพรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ญาติ และผู้ใหญ่

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) การเปรียบเทียบสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียน

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการศึกษา
<p>มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ</p> <p>สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์</p> <p>มาตรฐาน ศ 4.1 : เข้าใจและสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ศ 4.2 : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p> <p>มาตรฐาน ศ 4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย</p> <p>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</p> <p>มาตรฐาน ศ 5.1 : เข้าใจลักษณะของโลกตระหนักความสัมพันธ์ระหว่างชาติ ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ศ 5.2 : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม</p>	<p>2. รักษาสิทธิของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น</p> <p>3. มีความรู้ปฏิบัติตนตามกฎหมายไม่เป็นปัญหาสังคม</p> <p>4. ร่วมกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น</p> <p>5. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์</p> <p>มาตรฐานที่ 3 มีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม</p> <p>1. รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม</p> <p>2. ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม</p> <p>3. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า</p> <p>มาตรฐานที่ 5 และมาตรฐานที่ 6</p>
<p>ดุขศึกษาและพลศึกษา</p> <p>สาระที่ 1 : การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์</p> <p>มาตรฐาน พ 1.1 : เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์</p> <p>สาระที่ 2 : ชีวิตและครอบครัว</p> <p>มาตรฐาน พ 2.1 : เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต</p> <p>สาระที่ 3 : การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล</p> <p>มาตรฐาน พ 3.1 : เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา</p> <p>มาตรฐาน พ 3.2 : รักการออกกำลังกาย มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา</p> <p>สาระที่ 4 : การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค</p> <p>มาตรฐาน พ 4.1 : เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ</p> <p>สาระที่ 5 : ความปลอดภัยในชีวิต</p> <p>มาตรฐาน พ 5.1 : ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้จ่าย สารเสพติด และความรุนแรง</p>	<p>มาตรฐานที่ 5 และมาตรฐานที่ 6</p> <p>มาตรฐานที่ 8 รู้จักตนเอง ทั้งตนเอง ได้มีบุคลิกภาพที่ดี</p> <p>1. รู้ถึงข้อดี ข้อด้อยของตน และพยายามปรับปรุง</p> <p>2. เป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม</p> <p>3. กำหนดเป้าหมายตัดสินใจและแก้ปัญหาของตนเองได้</p> <p>มาตรฐานที่ 10 มีสุขนิสัยสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี</p> <p>3. ร่าริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อนและบุคคลทั่วไป</p> <p>4. รู้จักดูแลสุขภาพและป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ</p> <p>มาตรฐานที่ 11 ปลอดภัยสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา</p> <p>1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติด</p> <p>2. ไม่เสพสิ่งเสพติด และปลอดภัยจากสิ่งมอมเมา</p> <p>มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา</p> <p>1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) การเปรียบเทียบสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียน

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการศึกษา
<p>ศิลปะ</p> <p>สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์</p> <p>มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามคติสร้างสรรค์ และวิเคราะห์คุณค่างานทัศนศิลป์</p> <p>มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม</p> <p>สาระที่ 2 : ดนตรี</p> <p>มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์</p> <p>มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่า ของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม</p> <p>สาระที่ 3 : นาฏศิลป์</p> <p>มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์</p> <p>มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม</p>	<p>มาตรฐานที่ 5 และมาตรฐานที่ 6</p> <p>มาตรฐานที่ 7 เห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รู้จัก รัก และพัฒนาท้องถิ่น 2. นำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ได้ 3. ชื่นชมและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นและของไทย <p>มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
<p>การงานอาชีพและเทคโนโลยี</p> <p>สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว</p> <p>มาตรฐาน ง 1.1 : มีคุณธรรม จิตสำนึก ในการใช้พลังงาน ที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ</p> <p>มาตรฐาน ง 1.2 : มีทักษะ กระบวนการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่องาน</p> <p>สาระที่ 2 : การอาชีพ</p> <p>มาตรฐาน ง 2.1 : เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต</p> <p>สาระที่ 3 : การออกแบบและเทคโนโลยี</p> <p>มาตรฐาน ง 3.1 : เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์</p> <p>สาระที่ 4 : เทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>มาตรฐาน ง 4.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>สาระที่ 5 : เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ</p> <p>มาตรฐาน ง 5.1 : ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน สร้างอาชีพสุจริต อย่างมีความเข้าใจ และมีความคิดสร้างสรรค์</p>	<p>มาตรฐานที่ 5 และมาตรฐานที่ 6</p> <p>มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต</p> <p>ตัวบ่งชี้ที่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ 2. ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง 3. สามารถทำงานเป็นทีม <p>(ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและ ความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานกลุ่ม)</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) การเปรียบเทียบสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียน

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการศึกษา
<p>ภาษาต่างประเทศ</p> <p>สาระที่ 1 : ภาษาเพื่อการสื่อสาร</p> <p>มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความและนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ</p> <p>มาตรฐาน ค 1.2 : มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา โดยใช้เทคโนโลยี และการจัดการที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>มาตรฐาน ค 1.3 : เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และสื่อสารข้อมูล ความคิดเห็น และความคิดรวบยอดในเรื่องต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์</p> <p>สาระที่ 2 : ภาษาและวัฒนธรรม</p> <p>มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา และนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ</p> <p>มาตรฐาน ค 2.2 : เข้าใจความเหมือน ความแตกต่างระหว่างภาษา วัฒนธรรมของเจ้าของภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ</p> <p>สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น</p> <p>มาตรฐาน ค 3.1 : ใช้ภาษาคำต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้</p> <p>สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก</p> <p>มาตรฐาน ค 4.1 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศตามสถานการณ์ต่างๆ</p> <p>มาตรฐาน ค 4.2 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันในสังคม</p>	<p>มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร</p> <p>มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง</p>
<p>พัฒนาการทางร่างกาย</p>	<p>มาตรฐานที่ 10 มีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตดี</p> <p>1. มีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน</p> <p>2. มีสมรรถภาพกายตามเกณฑ์มาตรฐาน</p>

จากตารางที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่า มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านผู้เรียนมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพุทธศักราช 2544 จากสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ ทางกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มต่างๆ ตามระดับช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 และช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษา ดังในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 คุณภาพผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 และ ช่วงชั้นที่ 2 ทั้ง 8 กลุ่มสาระรายวิชา

กลุ่ม	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 1	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 2
ภาษาไทย	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถอ่านได้คล่องและอ่านได้เร็ว - เข้าใจความหมายของคำ กลุ่มคำ ประโยค ข้อความ และถ่ายทอดใจความสำคัญได้ - นำความรู้ที่ได้จากการอ่านมาคิด คาดคะเน เรื่องราว หรือเหตุการณ์ และกำหนดแนวทางการปฏิบัติได้ - เลือกอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ทั้งความรู้และความบันเทิง - มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน - พูด และเขียนแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการได้ - จดบันทึกความรู้ ประสบการณ์ จับใจความสำคัญ ตั้งคำถาม ตอบคำถามสนทนา แสดงความคิดเห็น เล่าเรื่อง ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ - ใช้ถ้อยคำเหมาะสมกับเรื่องและอย่างสร้างสรรค์ - เลือกฟังและดูสิ่งที่เป็นประโยชน์และตามความต้องการ - รู้จักเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการอ่านวรรณคดี และวรรณกรรม กับประสบการณ์และชีวิตจริง - สามารถแต่งบทร้อยกรองง่าย ๆ - มีมารยาทในการอ่าน การพูด การเขียน การฟัง และการดู 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถอ่านได้คล่องและอ่านได้เร็ว - เข้าใจความหมาย ถ่ายทอดใจความสำคัญ วิเคราะห์ความ ตีความสรุปความได้ - พูดและเขียน สนทนา ได้คอบ แสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการด้วยรูปแบบที่หลากหลาย - เลือกอ่านหนังสือตามจุดประสงค์อย่างกว้างขวาง - มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน - รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน - จดบันทึกความรู้ ประสบการณ์ เหตุการณ์ และการสังเกต - พูดยาขานโดยใช้ถ้อยคำเหมาะสมกับเรื่องและประสบการณ์ - เข้าใจวิธีการพิจารณาวรรณคดีและวรรณกรรม - สามารถแต่งบทร้อยกรองง่าย ๆ ตามหลักการ แต่งบทร้อยกรอง - มีมารยาทในการอ่าน การพูด การเขียน การฟัง และการดู
คณิตศาสตร์	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้สึกเชิงจำนวนและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์การดำเนินการของจำนวน สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบวก การลบ การคูณ และการหาจำนวนนับพร้อมทั้งตระหนักถึงความสมเหตุสมผลของคำตอบที่ได้และสามารถสร้างโจทย์ได้ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความยาว ระยะทาง น้ำหนัก ปริมาตร และความจุ สามารถวัดปริมาณดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และนำความรู้เกี่ยวกับการวัดไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมบัติพื้นฐานของรูปเรขาคณิตหนึ่งมิติ สองมิติ และสามมิติ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้สึกเชิงจำนวนและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับกับจำนวนและการดำเนินการของจำนวน สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบวก การลบ การคูณ และการหารจำนวนนับ เศษส่วน ทศนิยม และร้อยละพร้อมทั้งตระหนักถึงความสมเหตุสมผลของคำตอบที่ได้และสร้างโจทย์ได้ - มีความเข้าใจเกี่ยวกับสมบัติต่าง ๆ ของจำนวนพร้อมทั้งสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความยาว ระยะทาง น้ำหนัก พื้นที่ ปริมาตร และความจุ สามารถวัดปริมาณดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และนำความรู้เกี่ยวกับการวัด ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

ตารางที่ 2.2 (ต่อ) คุณภาพผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 และ ช่วงชั้นที่ 2 ทั้ง 8 กลุ่มสาระรายวิชา

กลุ่ม	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 1	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 2
	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแบบรูปและอธิบายความสัมพันธ์ได้ - รวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูลและอภิปรายประเด็นต่างๆ จากแผนภูมิรูปภาพและแผนภูมิแท่งได้ - มีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา การให้เหตุผล การสื่อสาร สื่อความหมายและการนำเสนอทางคณิตศาสตร์ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ทางคณิตศาสตร์ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมบัติของรูปเรขาคณิตหนึ่งมิติ สองมิติ และสามมิติ - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแบบรูปและอธิบายความสัมพันธ์ได้ - สามารถวิเคราะห์สถานการณ์หรือปัญหาพร้อมทั้งเขียนให้อยู่ในรูปของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว และแก้สมการนั้นได้ - เก็บรวบรวมข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบแผนภูมิต่างๆ สามารถอภิปรายประเด็นต่างๆ จากแผนภูมิรูปภาพ แผนภูมิแท่ง แผนภูมิวงกลม ตารางและกราฟ รวมทั้งใช้ความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นเบื้องต้นในการอภิปรายเหตุการณ์ต่างๆ ได้ - มีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลายและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การให้เหตุผล การสื่อสาร สื่อความหมายและการนำเสนอทางคณิตศาสตร์ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ทางคณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจลักษณะทั่วไปและการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายในสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น - เข้าใจลักษณะ สมบัติ การเปลี่ยนแปลงของวัตถุรอบตัว แรงแม่เหล็กไฟฟ้า โครงสร้างของพลังงาน - เข้าใจสมบัติทางกายภาพของดิน หิน น้ำ อากาศ ดวงอาทิตย์ และดวงดาว - ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและปรากฏการณ์ต่างๆ รอบตัว สังเกต สำรวจตรวจสอบโดยใช้เครื่องมืออย่างง่าย และสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ด้วยการเล่าเรื่อง เขียน หรือวาดภาพ - ใช้ความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำโครงการหรือชิ้นงานตามที่กำหนดให้ หรือตามความสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจโครงสร้างและการทำงานของระบบต่างๆ ของสิ่งมีชีวิต และความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน - เข้าใจสมบัติของวัสดุ สถานะของสาร การแยกสาร การทำให้สารเกิดการเปลี่ยนแปลง - เข้าใจผลที่เกิดจากการออกแรงกระทำกับวัตถุ หลักการเบื้องต้นของแรงลอยตัว สมบัติและปรากฏการณ์เบื้องต้นของแสง เสียง และวงจรไฟฟ้า - เข้าใจลักษณะ องค์ประกอบ สมบัติของผิวโลก และบรรยากาศ ความสัมพันธ์ของดวงอาทิตย์ โลก และดวงจันทร์ที่มีผลต่อการเกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ - ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียนรู้ คาคณะเนคาคอบหลายแนวทาง วางแผนและสำรวจตรวจสอบโดยใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ วิเคราะห์ข้อมูล และสื่อสาร

ตารางที่ 2.2 (ต่อ) คุณภาพผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 และ ช่วงชั้นที่ 2 ทั้ง 8 กลุ่มสาระรายวิชา

กลุ่ม	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 1	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 2
	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงความกระตือรือร้น สนใจที่จะเรียนรู้ และแสดงความซาบซึ้งต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว แสดงถึงความมีเมตตา ความระมัดระวังต่อสิ่งมีชีวิตอื่น - ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความมุ่งมั่น รอบคอบ ประหยัด ซื่อสัตย์ จนเป็นผลสำเร็จ และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข 	<ul style="list-style-type: none"> ความรู้จากผลการสำรวจตรวจสอบ - ใช้ความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต และการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำโครงการหรือชิ้นงานตามที่กำหนดให้หรือตามความสนใจ - แสดงถึงความสนใจ มุ่งมั่น รับผิดชอบ รอบคอบ และซื่อสัตย์ในการสืบเสาะหาความรู้ - ตระหนักในคุณค่าของความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แสดงความชื่นชมยกย่องและเคารพสิทธิในผลงานของผู้คิดค้น - แสดงถึงความซาบซึ้ง ห่วงใย แสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ การดูแลรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้คุณค่า - ทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ แสดงความคิดเห็นของตนเองและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
<p>สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัยและเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง - มีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาความรับผิดชอบการร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคม - ได้รับการพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน ได้ฝึกหัดการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ และได้รับการพัฒนาให้เป็นพลเมืองดี - เกิดแนวคิดทางภูมิศาสตร์ มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สามารถทำความเข้าใจและปฏิบัติตามบรรทัดฐาน ค่านิยมประชาธิปไตย คุณธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ จริยธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความยุติธรรมความเสมอภาค ความรับผิดชอบ เสรีภาพ บุรณภาพ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ความเมตตากรุณา และกฏหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด และภาคของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ โดยเน้นความเป็นประเทศไทยให้มากขึ้น - ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคที่อยู่อาศัยในประเทศไทยกับของภูมิภาคอื่นในโลก - ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีกโลกตะวันออก และชีกโลกตะวันตกด้วยประเด็นของการพัฒนาแนวคิด ดังนี้ ผู้คนในสังคมนั้นเป็นอย่างไร มีค่านิยม จริยธรรม และความเชื่ออย่างไร สภาพแวดล้อมที่ผู้คนในสังคมนั้นมีความเป็นอยู่อย่างไร สังคมนั้นมีการจัดระเบียบทางสังคมอย่างไร การดำเนินชีวิตเป็นอย่างไร และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ตารางที่ 2.2 (ต่อ) คุณภาพผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 และ ช่วงชั้นที่ 2 ทั้ง 8 กลุ่มสาระรายวิชา

กลุ่ม	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 1	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 2
สุขศึกษา และ พลศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเจริญเติบโต พัฒนาการและปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการ - มีสุขนิสัยที่ดีในเรื่องการกิน การรักษาความสะอาด การออกกำลังกายและการเล่น - ป้องกันตนเองจากพฤติกรรมที่อาจนำไปสู่การล้าละเมิดทางเพศและสามารถปฏิเสธในเรื่องที่ไม่เหมาะสม - เคลื่อนไหวร่างกายในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องปลอดภัยและสนุกสนาน - เลือกบริโภคอาหาร ของเล่น ของใช้ ที่มีผลดีต่อสุขภาพ - ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง เมื่อมีปัญหาทางอารมณ์ ความเครียด และปัญหาสุขภาพ - ปฏิบัติตนในการเป็นผู้ชม ผู้เล่นกีฬาที่ดี - มีทักษะในการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพอยู่เสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจความสัมพันธ์เชื่อมโยงของระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ที่มีต่อสุขภาพ และรู้จักดูแลรักษาที่สำคัญของระบบต่าง ๆ - เข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม - เข้าใจและเห็นคุณค่าของการมีชีวิตและครอบครัวที่อบอุ่น ภูมิใจในเพศของตน - หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพ การเกิดอุบัติเหตุ และการคิดสารเสพติด - เห็นประโยชน์ของการออกกำลังกายที่มีต่อสุขภาพ และปฏิบัติเป็นประจำ - เคลื่อนไหวร่างกายได้คล่องแคล่ว เล่นและดูกีฬา - มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ
ศิลปะ	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างนำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะจากจินตนาการความคิดสร้างสรรค์และเล่าเกี่ยวกับผลงานของตนให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้ - รับรู้ส่วนประกอบของงานศิลปะ และเล่าให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นที่เกี่ยวกับศิลปะได้ - ระบุสิ่งแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะได้ - ใช้ความรู้ทางศิลปะสาขาต่าง ๆ มาใช้กับวิชาอื่น ๆ ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างนำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะจากจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ การสังเกต ส่วนประกอบของงานศิลปะ และทักษะในการใช้เทคนิค เพื่อให้เกิดผลตามความต้องการของตนเองและอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้ - ระบุส่วนประกอบของงานศิลปะ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะได้ แสดงงานศิลปะที่ตนชื่นชอบ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ ได้ว่ามีพื้นฐานมาจากส่วนประกอบและความสวยงาม ความไพเราะของศิลปะ - ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ว่า ประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะอย่างไร - นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่าง ๆ มาใช้กับวิชาอื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 2.2 (ต่อ) คุณภาพผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 และ ช่วงชั้นที่ 2 ทั้ง 8 กลุ่มสาระรายวิชา

กลุ่ม	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 1	คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 2
การงาน อาชีพและ เทคโนโลยี	สามารถช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับงานใน กิจวัตรประจำวัน ช่วยเหลืองานในครอบครัว ใช้ เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน สามารถคิดและสร้างสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิต ประจำวันอย่างง่าย ๆ ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ ใช้พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่าง ประหยัด	สามารถช่วยเหลือตนเอง ครอบคลุมและชุมชน ทำงานอย่างมีขั้นตอน มีทักษะในการจัดการ มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน เลือกใช้เทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสมกับงาน สามารถคิด ออกแบบ สร้าง คัดแปลงสิ่งของเครื่องใช้ ในชีวิตประจำวันง่าย ๆ ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน ใช้พลังงานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและถูกวิธี
ภาษาต่าง ประเทศ	- ภาษาเพื่อการสื่อสารใช้ ภาษาเพื่อเข้าใจ แลกเปลี่ยน และนำเสนอข้อมูล ข่าวสารในเรื่องที่เกี่ยวกับตน เอง ชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว - ทักษะการใช้ภาษาฟัง-พูด-อ่าน-เขียนหัวเรื่อง (Topic) เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว อาหาร เครื่องดื่ม และความ สัมพันธ์กับบุคคล ภายในวงคำศัพท์ 300 – 450 คำ (ส่วนใหญ่คำศัพท์ที่เป็นรูปธรรม) ประโยชน์และโครงสร้าง (Structure) ประโยคคำ เดี่ยว (one Word Sentence) ประโยคเดี่ยว (Simple Sentence) ข้อความ (Discourse) ข้อความที่เป็น บทสนทนา ความเรียง และไม่ใช่ความเรียง สั้น ๆ ง่าย ๆ	- ภาษาเพื่อการสื่อสาร ใช้ภาษาเพื่อเข้าใจ แลกเปลี่ยน และนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร สร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวกับ ตนเอง ชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล - ทักษะการใช้ภาษาฟัง-พูด-อ่าน-เขียนหัวเรื่อง (Topic) เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สิ่งแวดล้อม อาหาร เครื่องดื่ม ความสัมพันธ์กับ บุคคล เวลาว่างและนันทนาการ สุขภาพ และ สวัสดิการ การซื้อ-ขาย และลม ฟ้า อากาศ ภายใน วงคำศัพท์ ประมาณ 1,050 – 1,200 คำ (รูปธรรม และนามธรรม) ประโยชน์และโครงสร้าง (Structure) ประโยคคำเดี่ยวและประโยคผสม (Compound Sentence) ที่ใช้สื่อความหมายในบริบทต่าง ๆ ข้อความ (Discourse) ข้อความที่เป็นบทสนทนา ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ความเรียง และไม่ใช่ความเรียงในบริบทที่หลากหลาย

จากตารางที่ 2.2 แสดงให้เห็นว่าคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีความคล้ายคลึงกันเช่นในกลุ่มภาษาไทย ส่วนกลุ่มอื่นๆ คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 จะเพิ่มเติมในส่วนของรายละเอียดบางส่วน เช่น กลุ่มคณิตศาสตร์ เพิ่มเติมในส่วนของการแก้โจทย์ปัญหาเศษส่วน ทศนิยมและร้อยละ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งเขียนในรูปของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวและแก้สมการนั้นได้ เป็นต้น

2.2 การจัดการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุสาระสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ในหมวด 4 มาตรา 22 ซึ่งว่าด้วยหลักการจัดการศึกษา ที่ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิต ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับ ความถนัด ความสนใจ และ ความต้องการของผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนและบทบาทในการเรียนรู้ ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ “ครู” จะเป็นผู้วางแผนในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดจนการจัดสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน “ผู้เรียน” จะมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเองปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมประเมินการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด ของแต่ละคน (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ปัจจุบันได้มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด อาทิ CIPPA Model (ทิสนา เขมมณี, 2543) โดยใช้แนวคิดหลัก 5 แนวคิดที่เป็นฐานของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย (1) แนวคิดการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) (2) แนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ(Group Process and Cooperative Learning) (3) แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness) (4) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process learning) (5) แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning) มี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) ขั้นการทบทวนความรู้เดิม (2) ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ (3) ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล (4) ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม (5) ขั้นการสรุปและจัดระเบียบความรู้ (6) ขั้นการแสดงผลงาน (7) ขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้

การสอนด้วยวิธี Storyline (วลัย พานิช, 2543) หลักการที่เกี่ยวข้องกับการสอนคือการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน การปฏิบัติและการเสริมแรง การเรียนการสอนที่บูรณาการ การพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพในการเรียนรู้ การเรียนรู้ร่วมกัน และเน้นเรื่องการตั้งคำถามของผู้สอน เป็นต้น

ศิริชัย กาญจนวาสี (2543) ได้ให้ความหมายการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กระบวนการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมของผู้เรียนด้วยการยึดผู้เรียนเป็นแกนกลางของการพัฒนาความเจริญงอกงาม สร้างการมีส่วนร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมกระทำ โดยผู้สอนทำหน้าที่ร่วมวางแผน จัดกิจกรรม กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งเสริมความคิดและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับศักยภาพ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

โดยสรุป การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตน โดยครูจะเป็นผู้วางแผน และสนับสนุนการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มศึกษา แสวงหา วิเคราะห์ และสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2.2 การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลของการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้นเป็นการประเมินผลที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ฉะนั้นครูผู้สอนจำต้องศึกษามาตรา 26 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ให้สถานศึกษาจัดประเมินผลผู้เรียน โดยพิจารณาจากการพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา ให้สถานศึกษาใช้วิธีการหลากหลายในการจัดสรร โอกาสการเข้าศึกษาต่อและให้นำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบการพิจารณา

การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ศิริชัย กาญจนวาสี (2543) ได้ให้ความหมาย การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสาระการเรียนรู้และพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะและคุณธรรม โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

สถาบันการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้ระบุการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางไว้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางคือการให้ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง ประเมินร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น สังเกตพฤติกรรมการสัมมนาฯ แฟ้มสะสมงาน แบบประเมินผลพัฒนาการ บันทึกของผู้เรียน การจัดนิทรรศการ ฯลฯ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง โดยมีขั้นตอนในการประเมินดังนี้

(1) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน (2) พิจารณาขอบเขต เกณฑ์ วิธีการ และสิ่งที่ประเมิน (3) พิจารณากำหนดองค์ประกอบ และผู้ประเมินว่ามีใครที่จะเป็นผู้ประเมิน (4) เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมินหลากหลายเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการประเมิน (5) กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน (6) วิเคราะห์ผลและจัดการข้อมูลการประเมิน (รายการ กระบวนการ เพิ่มสะสมผลงาน การบันทึกข้อมูล) (7) สรุปผลการประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุง ข้อบกพร่องการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนทั้งปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนในกรณีที่เป็น การประเมิน สรุปรวมเพื่อพิจารณาตัดสินใจการเลื่อนชั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดให้และนำผลการประเมิน ระหว่างเรียนมาประกอบการพิจารณาด้วย

ศิริชัย กาญจนวาสี (2543) ได้เสนอนโยบายการประเมินการเรียนรู้ระดับผู้เรียนไว้ 5 ประการ ประการแรก การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นหน้าที่ของครูผู้สอน โดยถือว่าการประเมินการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน การประเมินจะต้องกระทำกับผู้เรียนทุกคน ทุกระดับชั้น การศึกษา และตลอดระยะเวลาของการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องใช้การประเมินเป็นกลไกสำคัญ ในการติดตาม พัฒนา ช่วยเหลือผู้เรียนทุกคนให้บรรลุเป้าหมายแห่งการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นเด็กเก่ง ปานกลางหรืออ่อน โดยครูผู้สอนจะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์และมาตรฐานของการประเมินการเรียนรู้ของ คณะกรรมการติดตามและประเมินการเรียนรู้ของสถานศึกษา ประการที่สอง การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยครูผู้สอน ประกอบด้วยเนื้อหาของประเมิน 2 ส่วน ได้แก่ สารความรู้และทักษะกับ พัฒนาการและคุณธรรม

1. การประเมินสารความรู้/ทักษะ ให้พิจารณาเป็นรายวิชา

1.1 ครูผู้สอนจะต้องประเมินทั้งก่อน ระหว่างและหลังสิ้นสุดการเรียนการสอน

1.2 ครูผู้สอนจะต้องประเมินโดยยึดเป้าหมายการเรียนรู้เป็นสำคัญ ซึ่งควรครอบคลุม ความรู้พื้นฐานของวิชา ผลการปฏิบัติงาน ทักษะการแสวงหาความรู้และพัฒนาการทางความรู้และทักษะ ตามสัดส่วนความสำคัญของวิชา และแจ้งให้ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องรับทราบโดยทั่วกัน

1.3 ผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนระหว่างการเรียนการสอนอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

1.4 ผลการประเมินจะต้องแจ้งผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทราบ และสามารถตรวจสอบได้

2. การประเมินพัฒนาการและคุณธรรม ให้พิจารณาเป็นรายบุคคล

2.1 ครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสอนนักเรียนทุกคนร่วมทำการประเมินพัฒนาการ ด้านต่างๆและคุณธรรมของนักเรียน โดยการวัดและสังเกตอย่างต่อเนื่องตามแบบฟอร์มของตัวบ่งชี้ พัฒนาการด้านต่างๆ และคุณธรรมสำคัญของแต่ละระดับชั้น

2.2 ครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำการประเมินคุณธรรมของนักเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

ประการที่สาม การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เกี่ยวข้อง

1. ให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ขึ้นไป ได้ทำการประเมินตนเองทั้งด้านสาระความรู้/ทักษะ พัฒนาการและคุณธรรม ทั้งก่อนและหลังสิ้นสุดการเรียนรู้ในแต่ละภาคการศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของครูผู้สอน

2. ในกรณีที่ชุมชนหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน เช่น วิชาการพื้นฐานอาชีพให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย

ประการที่สี่ วิธีการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูผู้สอนควรใช้วิธีการที่หลากหลายประกอบกัน เช่น การทดสอบ (Test) แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) แฟ้มบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล (Comprehensive Personal Record) การสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นต้น เพื่อให้ได้หลักฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สมบูรณ์ที่สุด และประการสุดท้ายผลการประเมินประจำภาคการศึกษาทั้งการประเมินสาระความรู้/ทักษะรายวิชา และการประเมินพัฒนาการและคุณธรรมรายบุคคล สถานศึกษาจะต้องรายงานผู้เรียน ผู้ปกครอง และ ผู้เกี่ยวข้องและสามารถตรวจสอบผลได้

การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องมีการประเมินผลให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งในด้านของกระบวนการ ผลงาน ด้านความรู้และความรู้สึก รวมทั้งการแสดงออกในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับคำว่า การประเมินตามสภาพจริง เป็นกระบวนการสังเกต การบันทึกและรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่ผู้เรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อผู้เรียน การประเมินผลจากสภาพจริงจะไม่เน้นทักษะพื้นฐานแต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของผู้เรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาและการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้เป็นผู้ค้นพบและผู้ผลิตความรู้ ฝึกปฏิบัติจริงรวมทั้งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2543)

วัดและการประเมินผลจากสภาพที่แท้จริงของผู้เรียนที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริงในชีวิต โดยยึดการปฏิบัติเป็นสำคัญ มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอน เน้นพัฒนาการที่ปรากฏให้เห็นทั้งในและนอกห้องเรียน มีผู้เกี่ยวข้องในการประเมินหลายฝ่ายและเกิดขึ้นได้ในทุกบริบทเท่าที่จะเป็นไปได้ การประเมินผลจากสภาพจริงเป็นการประเมินที่มีลักษณะแบบไม่เป็นทางการเป็นกระบวนการประเมินผลในด้านสมองหรือการคิดและจิตใจของผู้เรียนโดยตรงไปตรงมาตามที่คุณเรียนกระทำโดยพยายามตอบคำถามว่าผู้เรียน ทำอย่างไร ทำไมถึงทำเช่นนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540; สุวิทย์ มูลคำ, 2541)

การประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อนำมาอธิบายพัฒนาการที่แท้จริงของผู้เรียนซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1.ผู้เรียนเป็นผู้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน ตัดสินใจได้เอง มีกระบวนการที่ใช้

เป็นยุทธศาสตร์ในการคิดอย่างเป็นระบบ 2. ผู้เรียนเป็นผู้อธิบายนำเสนอได้อย่างมีหลักวิชาด้วยการเรียบเรียงด้วยตนเอง อธิบายได้อย่างครอบคลุมชัดเจน มีกระบวนการที่ดี มีความคิดรวบยอด หลักการของวิชาที่เรียนรู้ 3. ผู้เรียนนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตได้จริง นำเอาความรู้ต่างๆ ไปพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพงาน คุณภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ได้อย่างเป็นปรกตวิสัยจนเป็นหนึ่งเดียวกัน (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2545 อ้างถึงใน สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2545)

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการประเมินผลจากสภาพจริงคือการประเมินจากสภาพที่ผู้เรียนเป็นผู้แสดงออกหลาย ๆ ด้านในการแก้ปัญหาจริงมีใช้ทักษะกระบวนการคิดที่ซับซ้อนซึ่งอยู่บนพื้นฐานเหตุการณ์ที่เป็นจริงในทุกบริบทเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อนำผลที่ได้มาอธิบายสภาพที่แท้จริงของผู้เรียนในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์หลักการของการศึกษาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

ด้านของการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนาตัวผู้เรียน หลักการของระเบียบการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) มุ่งให้ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยครูจะต้องปฏิบัติควบคู่ไปกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ หลังจากการประเมินผลแต่ละครั้งหากครูพบว่านักเรียนคนใดเรียนดีก็ควรจะหาทางส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามหากครูพบว่านักเรียนคนใดยังมีข้อบกพร่องหรือยังไม่บรรลุเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ก็ต้องพยายามหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ได้พัฒนาไปจนถึงเกณฑ์นั้น ซึ่งถ้าครูสามารถปฏิบัติการประเมินผลการเรียนตามสภาพที่แท้จริงควบคู่ไปกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ในลักษณะนี้แล้ว ก็จะเป็นส่วนช่วยที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งหนึ่งที่ครูจะต้องกระทำควบคู่กันคือ การวัดและประเมินผลผู้เรียนไปพร้อม ๆ กับการเรียนการสอน เพราะการเรียนการสอนกับการประเมินไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จึงต้องทำความเข้าใจขั้นตอน วิธีการ การวางแผนและการนำไปปฏิบัติในชั้นเรียนให้ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องจัดทำเครื่องมือที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลเพื่อที่จะแจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

การประเมินผลการเรียนแนวทางการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544) ได้ระบุเป้าหมายของการประเมินการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง แก้ไข ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนโดยตรง รวมทั้งพิจารณาตัดสินความสำเร็จของการศึกษาของผู้เรียนด้านผู้สอนสามารถนำผลไปปรับปรุงแก้ไขการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1. การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคุมไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญคือ “ผู้เรียน” ที่จะทราบระดับความก้าวหน้าความสำเร็จของตน “ผู้สอน” จำต้องเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนสามารถให้คะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนได้ และ “พ่อแม่ ผู้ปกครอง” สามารถรับทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน โดยทุกฝ่ายจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมาย วิธีการและค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆที่จะสะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในขณะที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

2. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น เพื่อให้สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้น ไปพิจารณาการตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

3. การประเมินคุณภาพระดับชาติ โดยให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษา 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดต่อไป

โดยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละระดับดังกล่าวข้างต้น เน้นการประเมินใน 4 องค์ประกอบหลัก คือ การเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม การอ่านคิดวิเคราะห์เขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การตัดสินการเลื่อนชั้นตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1 2 และ 3 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาภาคบังคับ) มีทั้งสิ้น 4 ประเภท

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ข้อมูลในการรายงานผลการประเมินผลการเรียน สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท

1. ข้อมูลการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน ได้แก่ ผลการประเมินความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมการเรียน ความประพฤติ และผลงานการเรียนของผู้เรียน
2. ข้อมูลการประเมินผลระดับสถานศึกษา ได้แก่ ผลการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ รายปีรายภาค และช่วงชั้นของสถานศึกษา
3. ข้อมูลการประเมินคุณภาพระดับชาติ ได้แก่ ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนด้วยแบบประเมินที่เป็นมาตรฐานระดับชาติ
4. ข้อมูลพัฒนาการของผู้เรียนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และพฤติกรรมต่าง ๆ

เอกสารในการรายงานผลการเรียน

เอกสารหลักฐานการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นเอกสารแสดงข้อมูลทางการศึกษาของผู้เรียน โดยสามารถสรุปรายละเอียดและเปรียบเทียบกับเอกสารเดิมตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ดังในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 เปรียบเทียบเอกสารที่ใช้ในการรายงานผลการเรียนในระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และเอกสารที่ใช้ในการรายงานผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ชื่อเอกสารเดิม	ชื่อเอกสารใหม่	จุดประสงค์ของเอกสารใหม่	ลักษณะการใช้ของเอกสารใหม่
หลักฐานแสดงผลการเรียน เมื่อจบหลักสูตรประถมศึกษา (ป.05)	ระเบียบแสดงผลการเรียน (ปพ.1)	เพื่อเป็นหลักฐานแสดงผลการเรียนและกิจกรรมต่างๆ เมื่อจบช่วงชั้น จบหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ฉบับจริง – เก็บที่สถานศึกษา คู่มือ – มอบให้ผู้เรียน ใช้เป็นหลักฐานสำหรับการแสดงผลการเรียนและวุฒิการศึกษา
-----	หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา (ใบประกาศนียบัตร) (ปพ.2)	หลักฐานแสดงการจบหลักสูตรของนักเรียนเป็นรายบุคคล - หลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี - หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี	มอบให้นักเรียนใช้เป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา
แบบกรอกคะแนนการประเมินผลประจำปี (ป.02)	แบบงานผู้สำเร็จการศึกษา (ปพ.3)	หลักฐานแสดงผลการตัดสินและอนุมัติให้ผู้เรียนจบหลักสูตร - หลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี - หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี	จัดทำ 3 ชุด เก็บรักษาไว้ที่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานระดับกระทรวง เพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการตรวจสอบรับรองการจบหลักสูตรของผู้เรียน
-----	แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ปพ.4)	หลักฐานแสดงผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนรายบุคคล	มอบให้ผู้เรียนใช้เป็นหลักฐานสำหรับนำไปแสดงเพื่อการรับรองผลการเรียน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ) เปรียบเทียบเอกสารที่ใช้ในการรายงานผลการเรียนในระดับประถมศึกษาตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง2533) และเอกสารที่ใช้ในการรายงานผลการเรียนตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ชื่อเอกสารเดิม	ชื่อเอกสารใหม่	จุดประสงค์ของ เอกสารใหม่	ลักษณะการใช้ของ เอกสารใหม่
สมุดประจำชั้น(ป.02-2)	แบบแสดงบันทึกผลการ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ปพ.5)	บันทึกเวลาเรียน ผลการ ประเมินผลการเรียนและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของผู้เรียน	- ผู้สอนใช้บันทึกการประเมิน ผลการเรียนและพัฒนาของผู้เรียน - สถานศึกษาต้องเก็บรักษาไว้ สำหรับการตรวจสอบข้อมูลการ พัฒนาผู้เรียน
สมุดรายงาน ประจำตัวนักเรียน (ป.01)	แบบรายงานผล การพัฒนา คุณภาพผู้เรียนรายบุคคล (ปพ.6)	บันทึกข้อมูลการประเมิน ผลการเรียนและพัฒนาการ ของผู้เรียนรายบุคคล	- ใช้ในการสื่อสารระหว่างครู ผู้ปกครองให้ต่างฝ่ายได้ทราบ ข้อมูลของผู้เรียน - มอบให้ผู้เรียน เมื่อจบช่วงชั้น หรือออกจากสถานศึกษา
หลักฐานแสดงผลการ เรียน(ป.04)	ใบรับรองผลการศึกษา (ปพ.7)	หลักฐานแสดงสถานภาพ ทางการศึกษาของผู้เรียน เป็นการชั่วคราว	ให้ผู้เรียนเพื่อใช้เป็นหลักฐาน การเรียนชั่วคราวแสดงต่อ หน่วยงานที่ต้องการให้สถาน ศึกษารับรองผลการเรียนผู้เรียน
ระเบียบสะสม ป.06 (ประถม)	ระเบียบสะสม (ปพ.8)	หลักฐานแสดงข้อมูล พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของ นักเรียนที่บันทึกใช้ต่อเนื่อง กันตลอดหลักสูตรการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน	- ครูแนะแนว/ผู้ปกครอง/ นักเรียนใช้เป็นข้อมูลร่วมกัน ในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน - โรงเรียนเก็บรักษาเพื่อเป็น ข้อมูลอ้างอิงผลการตัดสินใจ

โดยสรุปเอกสารที่ใช้ในการรายงานผลการเรียนเพื่อใช้เป็นหลักฐานสำหรับผู้เรียนในด้
การเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการปรับเปลี่ยนการเรียกชื่อของเอกสาร และมีการเพิ่มเติม
เอกสารในส่วนของหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา (ปพ.2) และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ (ปพ.4) มีจำนวนทั้งสิ้น 8 ประเภท ซึ่งในระดับประถมศึกษาต้องจัดให้มีเอกสารเพื่อใช้เป็น
หลักฐานจำนวนทั้งสิ้น 6 ประเภท คือ ระเบียบแสดงผลการเรียน (ปพ.1) แบบแสดงผลการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ปพ.4) แบบแสดงบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแบบรายงานผล (ปพ.5)
การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล (ปพ.6) ใบรับรองผลการศึกษา (ปพ.7) และระเบียบสะสม (ปพ.8)

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group)

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาเทคนิคการเก็บข้อมูลการสำรวจความต้องการ โดยวิธีการสัมภาษณ์(Interview)แบบไม่เป็นทางการเพื่อศึกษาความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่อง แบบรายงานงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ สมุดรายนงานประจำตัวนักเรียน และการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่พัฒนาขึ้น ดังนั้นการนำเสนอในส่วนนี้จะแบ่งการนำเสนอเป็น 2 ตอน ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์ (Interview) (2) การสนทนากลุ่ม (Focus group) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์มีความหมายและคำจำกัดความได้หลายความหมาย พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) ให้ความหมายว่า การสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่มีลักษณะเหมือนการสอบปากเปล่า ต้องอาศัยการโต้ตอบทางวาจาเป็นหลัก ใช้ได้ดีสำหรับการเก็บ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก ความสนใจ ความคิดเห็น และทัศนคติ ในเรื่องต่างๆ ซึ่งเป็นข้อมูลทางด้านจิต อารมณ์ (Affective domain) และบางโอกาสอาจใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความคิดต่างๆ ซึ่งเป็น ข้อมูลทางด้านพุทธิปัญญา (Cognitive domain) ได้ด้วยสอดคล้องกับ นิสา ชูโต (2540) ได้ให้ความหมาย ของการสัมภาษณ์ ไว้ว่า การสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนการ สอบปากเปล่าต้องอาศัยการโต้ตอบทางวาจาเป็นหลัก เป็นวิธีการสองทาง(two-way method) คือมีการ สนทนากันระหว่างผู้มีข้อมูลหากมีคำถามใดไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ชัดเจนก็ถามซ้ำและทำความเข้าใจชัดเจน ได้ทันที เป็นการสนทนาที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน ใช้ได้ดีสำหรับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก ความสนใจ ความคิดเห็นและทัศนคติในเรื่องต่างๆ

จากลักษณะของการสัมภาษณ์ดังกล่าว สุภางค์ จันทวานิช (2531) นำมาจัดประเภทของการ สัมภาษณ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์จึงเป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนด ที่แน่นอนจากแบบสัมภาษณ์
2. การสัมภาษณ์แบบเป็นไม่ทางการ (informal interview) ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 แบบ
 - 2.1 การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ มีวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มี อิสรภาพที่จะอธิบายแนวความคิดของตัวเองไปเรื่อยๆ

2.2 การสัมภาษณ์แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้ว จึงเลือกสัมภาษณ์เฉพาะจุดที่ต้องการ

2.3 การตะล่อมถล่อมเกลา (Probe) เป็นการซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความรู้สึกออกมาจากผู้ถูกสัมภาษณ์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

2.4 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) การสัมภาษณ์โดยการกำหนดตัวผู้ตอบบางคนเป็นการเฉพาะเจาะจงตามความต้องการของผู้วิจัย

นิตา ชูโต (2540) ได้แบ่งประเภทของการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal) คือ การสัมภาษณ์ที่มีการนัดแนะเวลาสถานที่แน่นอนไว้ก่อน รวมทั้งมีการบันทึกเทปการสัมภาษณ์เป็นทางการ ส่วนใหญ่จะเป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่มีตำแหน่งงานซึ่งไม่ค่อยจะมีเวลาว่าง การสัมภาษณ์แบบนี้ส่วนใหญ่จะต้องสัมภาษณ์หลายครั้งจึงจะได้ข้อมูลครบถ้วน ข้อมูลที่ได้จะมีความคลาดเคลื่อนจากการจำของผู้สัมภาษณ์น้อยที่สุด

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal) คือการสัมภาษณ์ที่เกิดจากการพบปะโดยส่วนตัว ซึ่งอาจจะมีการนัดหมายไว้ก่อน แต่ยังไม่เป็นที่ตกลงกันแน่นอน ถ้าบังเอิญมีเรื่องบันทึกเสียงก็อาจใช้บันทึก แต่ถ้าไม่มี ผู้วิจัยต้องจดจำแล้วนำไปเขียนทีหลัง การสัมภาษณ์แบบนี้จะมีความคลาดเคลื่อนมากกว่าแบบแรก

3. การสัมภาษณ์แบบพูดคุยอย่างกันเอง (Casual) เป็นการพูดคุยที่ไม่มีมีการบันทึกเทป เกิดจากการพูดคุยกันธรรมดา เป็นไปตามธรรมชาติ จึงเกิดปัญหาความคลาดเคลื่อนจากการระลึกข้อมูลของผู้สัมภาษณ์สูงกว่าสองแบบข้างต้น

ในการสัมภาษณ์โดยทั่วไปนั้น ผู้วิจัยต้องมีหลักในการสัมภาษณ์ ซึ่งหลักในการสัมภาษณ์นี้มีผู้เสนอไว้หลายท่าน เช่น Babbie (1986) ได้เสนอหลักทั่วไปในการสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

(1) ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรแต่งตัวให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ตอบจนเกินไป ขอให้สะอาดเรียบร้อยก็เพียงพอแล้ว (2) ผู้สัมภาษณ์ควรเป็นผู้ที่มีการปรับตัวได้รวดเร็วในการทำควมคุ้นเคยกับผู้ตอบ โดยคนถามเสียงดังชัดเจน และพยายามพูดโน้มน้าวให้ผู้ตอบยินดีให้ข้อมูล โดยไม่เกร็งไม่ประหม่า (3) ผู้สัมภาษณ์ควรถามตามแบบสัมภาษณ์ทุกประการเพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการถามคำถาม (4) ผู้สัมภาษณ์ควรใช้คำสุภาพตามความเหมาะสมของผู้ตอบ (5) ผู้สัมภาษณ์ควรบันทึกตามที่ผู้ตอบตอบ ไม่ควรเสริมความคิดของตนไปด้วย (6) ในการถามซักนั้น ควรใช้เมื่อผู้ตอบพอใจที่จะให้ข้อมูลเพิ่มเติม

นิตา ชูโต (2540) ได้เสนอหลักในการสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

(1) มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน (2) ผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า และเรียงลำดับคำถามให้ชัดเจนไม่ให้เกิดความสับสน (3) มีการทดลองสัมภาษณ์ก่อนการสัมภาษณ์จริง (4) สร้าง

บรรยากาศในการสัมภาษณ์ให้เป็นกันเอง (5) ผู้สัมภาษณ์ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สัมภาษณ์เป็นอย่างดี (6) ผู้สัมภาษณ์ควรใช้วาจาสุภาพ (7) การสัมภาษณ์ต้องมีการจดบันทึก ซึ่งต้องทำอย่างรอบคอบ (8) การสัมภาษณ์ที่ดีต้องเป็นการช่วยเหลือหรือช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อยากตอบ โดยไม่มีการแนะนำ (9) ผู้สัมภาษณ์ต้องมีมารยาทดีในการสัมภาษณ์

โดยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักในการสัมภาษณ์ ดังนี้ (1) ภาษาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ควรเป็นภาษาที่ใช้ในระดับเดียวกันกับผู้ตอบ (2) ผู้สัมภาษณ์ควรเตรียมการสัมภาษณ์ให้พร้อมทั้งกายและใจ (3) ผู้สัมภาษณ์ควรมีจรรยาบรรณในการสัมภาษณ์ โดยถือข้อมูลที่ได้เป็นความลับไม่ควรนำไปเปิดเผยเป็นรายบุคคล (4) ผู้สัมภาษณ์ควรแจ้งให้ผู้ตอบทราบล่วงหน้าก่อนไปสัมภาษณ์ (5) ควรสังเกตการให้ข้อมูลของผู้ตอบว่าน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด (6) ควรมีมนุษยสัมพันธ์ในการสัมภาษณ์โดยมีท่าทีเป็นมิตรและควรใช้เวลาผู้ตอบคิดคำตอบ (7) ควรมีสติปะในการสัมภาษณ์ด้วย ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปฏิภาณ ไหวพริบและความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของผู้สัมภาษณ์ (จวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2527)

ขั้นตอนในการสัมภาษณ์

ในสภาพความเป็นจริงแล้วเราไม่สามารถแยกการสัมภาษณ์ออกเป็นตอนหรือช่วงอย่างขาดจากกัน การสัมภาษณ์ที่ดีควรดำเนินไปอย่างธรรมชาติมากที่สุด อย่างไรก็ตามโดยหลักทางทฤษฎีแล้วสามารถแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ขั้นตอนเริ่มการสัมภาษณ์ ขั้นสัมภาษณ์ ขั้นบันทึกข้อมูลและสิ้นสุดการสัมภาษณ์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538)

1. ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์

- 1.1 ผู้วิจัยจะต้องเริ่มจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์ว่าเป็นใคร จำนวนกี่คน จะเป็นผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการหรือถ้าในชุมชนอาจจะดูว่าจะสัมภาษณ์ผู้นำ ผู้นำลักษณะใดกลุ่มใดบ้างก็คน
- 1.2 จากนั้นทำรายชื่อ ที่อยู่ ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างไว้ล่วงหน้า
- 1.3 วางแผนการสัมภาษณ์ จะต้องเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะสัมภาษณ์แบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจะต้องมีกรอบในการซักถามกลุ่มตัวอย่าง กำหนดเวลาสัมภาษณ์ ซึ่งควรจะเป็นเวลาที่เหมาะสมกับผู้ถูกสัมภาษณ์ พิจารณาความสะดวกของผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นหลัก
- 1.4 ซ้อมสัมภาษณ์กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อแก้ไขคำถาม เตรียมพร้อมสถานการณ์ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ผู้สัมภาษณ์ควรมีตัวอย่างคำถามหลายๆ คำถามเพื่อใช้สับเปลี่ยนให้เหมาะสม
- 1.5 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์
- 1.6 ติดต่อผู้ถูกสัมภาษณ์และนัดหมายล่วงหน้า

2. ขั้นเริ่มสัมภาษณ์

- 2.1 แนะนำตนเองต่อผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้วิจัยควรให้การยกย่องและให้ความสำคัญผู้ถูกสัมภาษณ์
- 2.2 สร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกไม่อึดอัดที่จะตอบคำถาม
- 2.3 ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ พร้อมกับบอกว่าจะเก็บทุกอย่างเป็นความลับ ส่วนนี้จะสำคัญมาก โดยเฉพาะเมื่อนำมาวิเคราะห์หรือเสนอผล
- 2.4 ถ้าจำเป็นต้องจดบันทึกหรือใช้เครื่องบันทึกเสียง ต้องแจ้งและขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อน ถ้าผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องการเห็นข้อมูล ข้อคำถามในการสัมภาษณ์หรือต้องการฟังเสียงตนเองจากเครื่องบันทึกเสียง ผู้วิจัยควรจะยินยอม
- 2.5 พยายามเตรียมและหาเรื่องในการสนทนาอื่น ๆ นอกจากเรื่องที่สัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ผ่อนคลาย

3. ขั้นสัมภาษณ์

- 3.1 ในการถาม ใช้คำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้าเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์
- 3.2 ระบุคำถามให้ชัดเจน ควรเป็นภาษาที่สุภาพ เข้าใจง่าย
- 3.3 พยายามเรียงคำถามให้มีลักษณะติดต่อกันเพื่อให้แนวคิดของผู้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน
- 3.4 พยายามไม่ใช่คำถามนำ หรือแนะนำคำตอบที่ต้องการ ซึ่งจะมีผลเสียต่อการวิจัย การถามควรเป็นลักษณะกลาง ๆ ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีความอดทนอย่าเร่งคำตอบ
- 3.5 ถ้าผู้ตอบไม่เข้าใจคำถาม ผู้วิจัยอาจปรับเปลี่ยนคำถามได้
- 3.6 อย่าใส่คำตอบเอง บางกรณีที่ผู้สัมภาษณ์ได้รับคำตอบในเรื่องเดียวกัน คล้าย ๆ กัน พอให้คนทำก็เหมาะสมว่าอาจจะตอบในลักษณะเดียวกันเลย ไม่สัมภาษณ์
- 3.7 ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้สัมภาษณ์จะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ฟังด้วยความตั้งใจ และคิดตามสามารถที่จะป้อนคำถามได้อย่างเหมาะสมถูกต้องจังหวะ

4. การบันทึกข้อมูล และสิ้นสุดการสัมภาษณ์

- 4.1 จดบันทึกตามความเป็นจริง และจดเฉพาะใจความสำคัญ
- 4.2 รีบทำบันทึกการสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์หลังจากสัมภาษณ์สิ้นสุด
- 4.3 รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์แนบไว้กับบันทึกการสัมภาษณ์
- 4.4 ถ้าผู้วิจัยเห็นว่ากรบันทึกข้อมูลในขณะที่สัมภาษณ์ จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาจากผู้ตอบ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะต้องงดการจดบันทึก

สุภางค์ จันทวานิช (2539) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการสัมภาษณ์ไว้ตามลำดับดังนี้

1. ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะแบบเป็นทางการ คือ การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเตรียมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง การวางแผนการสัมภาษณ์ ซ้อมสัมภาษณ์ เตรียมอุปกรณ์การจดบันทึกการนัดหมายเวลาล่วงหน้า
2. ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ มีขั้นตอน คือ การแนะนำตนเอง สร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง บอกวัตถุประสงค์ ถ้าจะบันทึกเสียงต้องแจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์จริง
3. ขั้นสัมภาษณ์ นักวิจัยควรปฏิบัติดังนี้ คือ ใช้คำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้า เป็นนักฟังและนักถามที่ดี ใช้ภาษาที่สุภาพและเข้าใจง่ายทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกว่าเป็นคนสำคัญ
4. ขั้นบันทึกข้อมูลและสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ควรปฏิบัติดังนี้ คือ บันทึกข้อมูลตามความเป็นจริง บันทึกข้อมูลหลังเสร็จการสัมภาษณ์ รวบรวมเอกสารที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้ความจำเมื่อเห็นว่าผู้ตอบมีท่าทีไม่พอใจกับการบันทึกคำตอบ
5. การอบรมผู้สัมภาษณ์ ในการวิจัยที่ใช้ผู้สัมภาษณ์จำนวนมากทำการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยมีแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยควรมีการอบรมผู้สัมภาษณ์ก่อนหน้าจะทำการวิจัย

สำหรับการสัมภาษณ์ที่มีการบันทึกเทปนั้น แม้ในขณะที่สัมภาษณ์จะได้มีการบันทึกเทปไว้แล้วก็ตาม ผู้สัมภาษณ์ก็ยังคงต้องจดประเด็นที่น่าสนใจและปฏิกิริยาของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยซึ่งจะช่วยเตือนความจำเรื่องสำคัญที่จะช่วยอ้างอิงในการตีความหมายข้อมูลสัมภาษณ์หรือการอ้างอิงคำพูดจากการสัมภาษณ์ หลังจากการสัมภาษณ์แล้วก็ต้องรีบบันทึกในขณะที่ความจำยังใหม่อยู่ พร้อมทั้งเขียนความรู้สึกของผู้สัมภาษณ์ที่บันทึกเทปไว้ก็ต้องได้รับการถอดเทปและพิมพ์ ซึ่งจะต้องพิมพ์ทุกคำพูด ห้ามตกแต่ง ปรับแก้ เพราะข้อมูลดิบเหล่านี้จะนำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์และอ้างอิงคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ คำต่อคำ (นิตยา ชูโต, 2540)

จากการศึกษาเทคนิคในการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเป็นไม่ทางการ (informal interview) มีวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตนเองไปเรื่อยๆ อีกทั้งผู้วิจัยยังได้นำเทคนิคสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ที่เกี่ยวกับแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนรายบุคคลในการศึกษากรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง ในการศึกษาคำนี้

การสนทนากลุ่ม (Focus group)

เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพวิธีการหนึ่ง ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการวิจัยทางด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ การจัดสนทนากลุ่มเป็นกระบวนการกลุ่ม (group process) ที่อาศัยหลักของการกระทำระหว่างกันภายในกลุ่ม (group interaction) โดยการใช้การเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (group dynamic) เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงท่าทาง ประสบการณ์ ความคิดเห็นและทัศนวิสัยของตนออกมา ซึ่งมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การแสดงท่าทาง ประสบการณ์ ความคิดเห็น และทัศนวิสัยของบุคคลบุคคลหนึ่ง อาจจะเป็นสิ่งเร้าไปกระตุ้นให้บุคคลอื่น ๆ ภายในกลุ่มต้องการที่จะแสดงท่าทาง ประสบการณ์ ความคิดเห็นและทัศนวิสัยของตนออกมาบ้าง (Morgan, 1988 อ้างถึงใน สุระศักดิ์ เพียสูระ, 2540) เป็นการรวมเทคนิคอื่น ๆ เข้าด้วยกันถึง 4 แบบ คือ (1) กลุ่มคนสนทนาจากบุคคลทั่วไป (Nominal Group Technique) (2) กลุ่มสนทนาจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษาเพื่อหาฉันทมติ (Delphi Technique) (3) การระดมความคิดหาข้อมูลจากผู้เข้าร่วมสนทนา (Brainstorming) (4) การร่วมอภิปรายแบบไม่มีผู้นำ ทุกคนคือผู้เข้าร่วมสนทนา (Leaderless Discussion Group) (Stewart and Shamdarani, 1991 อ้างถึงใน กนกวรรณ ชูชีพ, 2543)

ขั้นตอนในการออกแบบและการใช้การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มมีขั้นตอนและการออกแบบเหมือนกับการวิจัยทั่ว ๆ ไป เริ่มตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหาที่จะศึกษาไปจนถึงการเขียนรายงานการวิจัย แต่การวิจัยแบบสนทนากลุ่มมีหลักการพื้นฐานและวิธีการเฉพาะในรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนของการวิจัยซึ่ง Stewart and Shamdasani, 1990 อ้างถึงใน กนกวรรณ ชูชีพ, 2543) ได้สรุปขั้นตอนของการสนทนากลุ่มมีดังนี้

- (1) กำหนดและนิยามปัญหา (Problem Definition/Formulating of the Research Question)
- (2) กำหนดกรอบในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา (Identification of Sampling Frame)
- (3) คัดเลือกผู้ดำเนินการสนทนา (Identification of Moderator)
- (4) สร้างและทดลองใช้แนวทางการสนทนา (Generation and Pre-testing of Guideline)
- (5) คัดเลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนา (Recruiting the Participants)
- (6) ดำเนินการสนทนา (Conducting the Group)
- (7) การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล (Analysis and Interpretation of Data)
- (8) การเขียนรายงาน (Writing and Report)

กำหนดและนิยามปัญหา

การสนทนากลุ่ม เป็นการศึกษาความคิดเห็น ทัศนะของคนจากการจัดสนทนา ดังนั้น สิ่งแรกที่ต้องทำคือ การกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะศึกษา ซึ่งการกำหนดหัวข้อที่จะศึกษานี้ อาจจะมาจกสภาพปัญหาต่างๆ ในสังคมขณะนั้น หรือเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจ ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ นั้นเอง

การคัดเลือกผู้ดำเนินการสนทนา

Popham (1993) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้ดำเนินการสนทนาไว้ว่า ควรเป็นผู้ที่มีความชัดเจนในตัวเอง เป็นผู้หน้าที่ดี ช่างสังเกตคำพูดท่าทางของผู้ร่วมสนทนา จดประเด็นคำถามได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง มีความยืดหยุ่น และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

ผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้ที่ทำให้กลุ่มเกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนา มีหน้าที่คอยกำกับให้สนทนาไปตามประเด็นของการศึกษา คอยรักษาสบรรยากาศของการสนทนาให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น มีความเป็นกลาง นอกจากนี้ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเตรียมกลุ่มสนทนา และรวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ผู้ดำเนินการอาจเป็นสมาชิกของทีมงานวิจัยหรือเป็นมืออาชีพที่ถูกจ้างมาเพื่อดำเนินการในการสนทนากลุ่ม โดยเฉพาะผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องมีทักษะในการสัมภาษณ์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผล ทักษะในกระบวนการของกลุ่ม และที่สำคัญจะต้องมีความรู้อย่างดีในวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

แนวทางการสนทนา

การกำหนดประเด็นที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาเพื่อมาสร้างเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม ซึ่งการกำหนดประเด็นนั้นก็ทำได้ โดยการจำแนกแยกแยะออกมาจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาว่า ต้องการทราบอะไรแล้วนำมาสร้างเป็นแนวคำถามย่อย ๆ ในคู่มือ การสนทนากลุ่ม แล้วจึงนำมาสร้างเป็นคำถามที่จะนำคำตอบไปสรุปให้ตรงกับแต่ละประเด็นนั้นได้ ประวิต เอรารวรรณ์ (2539) แบ่งประเภทของคำถามไว้ 9 ประเภท ได้แก่ (1) คำถามหลัก (2) คำถามนำ (3) คำถามตรวจสอบ (4) คำถามเข้าสู่ประเด็น (5) คำถามแบบชื่อ ๆ (6) คำถามในข้อเท็จจริง (7) คำถามความรู้สึก (8) คำถามลับ (9) คำถามโดยใช้ความเงียบ

โดยการเขียนรายการคำถามหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษาอย่างละเอียดแล้วนำมาเรียงลำดับให้เหมาะสม โดยเริ่มต้นจากคำถามเบา ๆ สร้างความคุ้นเคย แล้วจึงค่อย ๆ เข้าสู่คำถามหลัก และคำถามเสริมหรือผ่อนคลายบรรยากาศก่อนจบการสนทนา คำถามที่กำหนดไว้ใช้เป็นแนวทางให้ผู้ดำเนินการสนทนาจดประเด็นการสนทนาเท่านั้น นั่นคือ ความเป็นคำถามไม่เจาะจงเกินไป ควรถามกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้ และไม่ควรเป็นคำถามนำหรือชี้แนะคำตอบ

การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา

นภาพรณ์ หะวานนท์ (2535) กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้สนทนาขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นั่นคือต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจและสามารถให้ความคิดเห็นในประเด็นสนทนา และต้องมี

สถานภาพทางสังคมไม่แตกต่างกันมากนัก สอดคล้องกับประวัติ เอรารวรรณ์ (2539) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้ร่วมสนทนาที่แตกต่างกัน ใช้แบ่งกลุ่มคุณลักษณะที่เหมือนกันของผู้ร่วมสนทนา

ผู้ร่วมสนทนาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ หรือมีประสบการณ์ในเรื่องที่ศึกษาและสามารถให้ข้อมูล (Key information) ที่เป็นประโยชน์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ ผู้ร่วมสนทนาจะถูกเลือกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาคัดเลือกผู้ร่วมสนทนา คือ ภายในกลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีภูมิหลังคล้ายคลึงกัน (Witkin and Altschold, 1995) มิฉะนั้นอาจจะทำให้การสนทนาคำเนินไปอย่างไร้ประโยชน์ เหนือกว่าที่ใช้ในการเลือกมักจะได้แก่ ลักษณะทั่วไปทางภูมิหลัง เช่น เพศ การศึกษาหรือระดับรายได้ ส่วนในหัวข้อที่จะศึกษาโดยตรง เช่น เรื่องพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ผู้ร่วมสนทนาควรจะมีคล้ายกัน ในแง่ความกระตือรือร้นเรื่องเพศ ซึ่งความแตกต่างหรือความเหมือนของแต่ละกลุ่ม ทำให้เราสามารถสำรวจอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับทัศนคติของบุคคลได้

จำนวนกลุ่มสนทนา สิ่งที่เป็นตัวกำหนดจำนวนกลุ่มที่สำคัญ คือ ลักษณะปัญหาของการวิจัย หากประเด็นปัญหาที่ต้องการจะศึกษามีคำตอบแตกต่างกันไปในประชากรที่มีภูมิหลังและประสบการณ์ที่ต่างกัน ผู้วิจัยควรจัดให้มีการสนทนาแบบกลุ่มให้ครอบคลุมความแปรผันที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ขนาดของกลุ่มสนทนา Stewart and Shamdasani (1991 อ้างถึงใน กนกวรรณ ชูชีพ, 2543) กล่าวว่า จำนวนผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์ ควรอยู่ระหว่าง 6 - 12 คน เพราะถ้ามากกว่า 12 คนแล้ว จะทำให้ควบคุมและดำเนินการสนทนาลำบาก แต่ถ้าหากน้อยกว่า 6 คน อาจทำให้ปฏิสัมพันธ์หรือการเคลื่อนไหวภายในกลุ่มมีน้อย ทำให้ไม่ได้ข้อมูลเท่าที่ควรจะเป็น

การดำเนินการสนทนากลุ่ม

เตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ก่อนที่ผู้ร่วมสนทนาจะมาถึง และเมื่อผู้ร่วมสนทนามาถึงผู้ดำเนินการสนทนาอาจแจกเอกสารเกี่ยวกับเรื่องที่จะสนทนา (เช่น แบบตอบรับ แบบสอบถามที่เป็นตาราง) ทำการแนะนำตัวเองต่อผู้เข้าร่วมสนทนาและให้ผู้ร่วมสนทนาแนะนำตัวเองกับกลุ่ม ถ้อยแถลงในการเปิดสนทนาผู้ดำเนินการสนทนาควรจะกระชับและชี้ถึงความสำคัญของงานวิจัยที่กำลังสนใจศึกษา และในตอนท้ายของการสนทนากลุ่มผู้ดำเนินการสนทนาควรจะเชิญผู้ร่วมสนทนามีส่วนร่วมในการรายงานผลวิเคราะห์ และกล่าวขอบคุณผู้ร่วมสนทนาทุกคนที่ได้มาร่วมสนทนากลุ่มในครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การบันทึกการสนทนากลุ่ม

Bertrand และคณะ (1992) ได้กล่าวถึง การบันทึกการสนทนากลุ่ม สามารถกระทำได้ 3 วิธี ดังนี้

1.1 การจดบันทึกและการถอดความจากเทปควรจดยอย่างละเอียดทุกคำพูดและบันทึกบรรยากาศการสนทนาด้วย วิธีนี้เหมาะสำหรับข้อมูลที่สำคัญและจำเป็น มีเวลาเพียงพอไม่เร่งรีบและจุดประสงค์ของการศึกษาต้องการรายละเอียดเพื่อใช้เปรียบเทียบให้เห็นแตกต่างในกลุ่มประชากรที่ต่างกัน เช่น แยกตามเพศ, อายุ, กลุ่ม, สถานะทางสังคม, ภูมิฐานะ เป็นต้น

1.2 การจดบันทึกการสนทนา และบันทึกเทปประกอบ วิธีนี้จะเน้นการจดบันทึกอย่างละเอียด ไม่มีการถอดเทป เมื่อมีข้อสงสัย ก็จะฟังจากเทปประกอบเท่านั้น วิธีนี้เหมาะสำหรับ การวิจัยที่มีเวลาจำกัด การสนทนาใช้เวลานานและจุดประสงค์ของการวิจัยต้องการเพียงข้อมูลย้อนกลับจากกลุ่มประชากรเพื่อการตัดสินใจเท่านั้น

1.3 การจดบันทึกอย่างเดียว โดยไม่ต้องบันทึกเทป วิธีนี้เหมาะสำหรับการวิจัยที่ใช้เวลาน้อย ประเด็นในการวิจัยเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน หรือจัดกลุ่มสนทนาเพื่อศึกษาประกอบเทคนิคอื่น ๆ

2. การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

2.1 การจัดหมวดหมู่ข้อมูลด้วยมือ วิธีการนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดเค้าโครงการวิเคราะห์ตามรายการของประเด็นในการสนทนากลุ่ม หรือกำหนดตามข้อสรุปของผู้ดำเนินการสนทนายืนยันกับข้อมูลที่จดบันทึก และจัดหมวดหมู่โดยการทำให้สลงในแต่ละช่วงของข้อมูล

2.2 การจัดหมวดหมู่ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ลงในโปรแกรมสำเร็จรูปเพิ่มความสะดวกในการจัดหมวดหมู่ข้อมูลเชิงคุณภาพได้ดียิ่งขึ้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ระดับ คือ การวิเคราะห์เบื้องต้น และการวิเคราะห์อย่างละเอียด

3.1 การวิเคราะห์เบื้องต้น คือ การวิเคราะห์ผลการสนทนา โดยร่วมสรุปและเสนอความคิดเห็นในกลุ่มของผู้จัดการสนทนา ซึ่งจะดำเนินการทันทีเมื่อการสนทนาแต่ละกลุ่มสิ้นสุดลง เพื่อเป็นการหาผลสรุปเบื้องต้นจากข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนา และเพื่อหาข้อผิดพลาดในการดำเนินการเพื่อนำไปปรับปรุงในการจัดสนทนาครั้งต่อไป และป้องกันการหลงลืมประเด็นของนักวิจัยเอง เนื่องจากข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและมีจำนวนมาก

3.2 การวิเคราะห์อย่างละเอียด หน่วยของการวิเคราะห์ข้อมูลคือกลุ่มสนทนาแต่ละกลุ่ม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเมื่อมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลไปตามหัวข้อที่วางเค้าโครงไว้

ในการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถทำได้สองแนวทาง กล่าวคือ แนวทางแรกเป็นการวิเคราะห์ตามความหมายทางภาษา (manifest) โดยตรง และแนวทางที่สองนั้นเป็นการวิเคราะห์ความหมายทางความรู้สึกหรือนัยที่แฝงอยู่ (latent) ในคำพูดเหล่านั้น โดยจะพิจารณาความคล้ายคลึง และความแตกต่างกันของทัศนคติและความคิดเห็นต่าง ๆ และพยายามหาคำอธิบายว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ผู้เข้าร่วมสนทนาดังกล่าวได้แก่ เครื่องดื่ม อาหารว่าง ของขบเคี้ยวเล็ก ๆ น้อย ๆ หรืออาจจะรวมถึงรูปภาพ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้ร่วมสนทนาได้เข้าใจเรื่องหรือประเด็นที่เราสนใจถามมากขึ้น แต่ละกลุ่มมีทัศนคติหรือความคิดเห็นที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ผู้วิจัยควรพยายามนำเสนอความคิดเห็น และทัศนคติที่เหมือนหรือขัดแย้งกันไว้ด้วย

องค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสนทนา

สถานที่ที่จัดการสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดให้แน่นอน เป็นสถานที่ที่ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี บรรยากาศเงียบสงบ อากาศถ่ายเทได้สะดวกไม่เป็นสถานที่ที่รบกวนความคิดของผู้เข้าร่วมสนทนา ทำให้ผู้ร่วมสนทนาไม่กล้าแสดงความรู้สึก หรือความคิดเห็น

เวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม แต่ละครั้งควรใช้เวลาประมาณ 1.30 - 2.30 ชั่วโมง (Popham, 1993) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบเขตและลักษณะของปัญหาที่ต้องการศึกษา ลักษณะของผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์ ปฏิสัมพันธ์ ความเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม และบรรยากาศของการสนทนา อุปกรณ์เสริมในการจัดสนทนากลุ่ม เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้การสนทนาเป็นไปด้วยบรรยากาศราบรื่น เป็นธรรมชาติ ไม่เคร่งเครียด สร้างบรรยากาศแบบเป็นกันเอง

ของกำนัลหรือของที่ระลึก เป็นสิ่งที่ผู้จัดสนทนาควรเตรียมให้กับผู้เข้าร่วมสนทนา เพื่อเป็นการตอบแทนที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาแสดงความคิดเห็น ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย สิ่งที่มีอบให้เพียงเพื่อระลึกว่าครั้งหนึ่งตนได้มานั่งถกประเด็น ปัญหา และร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเทคนิคในการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลที่พัฒนาขึ้น โดยการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่มีคุณลักษณะและภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน จำนวน 3 กลุ่ม คือกลุ่มอาจารย์ประถมต้น กลุ่มอาจารย์

ประณตปลายและกลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มละ 11 คน ใช้เวลาประมาณ 1 -1.30 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกขณะทำการสนทนากลุ่มและถอดเทปอย่างละเอียด โดยนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ตามประเด็นของการสนทนาเพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามหัวข้อที่วางเค้าโครงไว้

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล

ลัดดาวัลย์ สืบจิต (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ระดับอนุบาล โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาแบบสังเกตสำหรับครูใช้ในการบันทึกและรายงานข้อมูล พฤติกรรมของนักเรียนในระดับอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พบว่า โครงสร้างเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับการบันทึกพฤติกรรม นักเรียนอนุบาลควรมีดังนี้ คือ ข้อมูลส่วนตัว การดูแลสุขภาพอนามัยของร่างกาย พฤติกรรมของนักเรียน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

Friedman และ Frisbie (1995) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของแบบรายงานผลการเรียนที่ส่งผลความ ตรงต่อการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครอง โดยใช้วิธีการสำรวจแบบรายงานผลการเรียนของโรงเรียน อนุบาล 39 โรงเรียน ประถมศึกษาจำนวน 50 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 48 โรงเรียน และ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 70 โรงเรียน พบว่าลักษณะสำคัญของแบบรายงาน ควรมีดังนี้ (1) ควรให้มี ช่องว่างพอเพียงในการกรอกข้อมูลพัฒนาการ (2) ควรมีช่องให้ผู้ปกครองหรือนักเรียนได้กรอกข้อมูล เพื่อสื่อสารกับทางโรงเรียน (3) ควรให้แบบรายงานผลการเรียนสะท้อนเอกลักษณ์ของทางโรงเรียน (4) ควรมีการรายงานพฤติกรรมและความประพฤติอย่างต่อเนื่องโดยเน้นประเด็นที่ต้องปรับปรุง และ (5) ควรสรุปข้อมูลด้านการอ่านของนักเรียน ข้อค้นพบในการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อความตรงในการรายงาน ผลการเรียนให้ผู้ปกครอง คือ (1) ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในการเขียนสื่อความกับผู้ปกครอง (2) ความ ชัดเจนของคำนิยามกับคำจำกัดความในเรื่องของเกรดที่ใช้ในการรายงานผลการเรียนและ (3) การรายงาน โดยใช้คอมพิวเตอร์ที่มีข้อจำกัดในเรื่องรายละเอียดและการระบุลักษณะ (trait)

Stephen และ Frisbie (2000) ได้ทำการศึกษาเรื่องการสร้างแบบรายงานผลการเรียน โดยการศึกษาแบบรายงานที่ใช้ในปีการศึกษา 1995 จากโรงเรียนภายในประเทศรวมทั้งสิ้น 214 โรงเรียน สรุปสิ่งที่ นักการศึกษาควรให้ความสำคัญในการสร้างแบบรายงานผลการเรียน คือ การให้คำจำกัดความของ สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบรายงาน โดยควรพิจารณาสัญลักษณ์ที่ใช้ให้ชัดเจน การให้เกรดทางวิชาการถูกต้อง ตามระดับความสามารถของเด็กและการพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียนร่วมกับผู้รับผิดชอบในด้านอื่นๆ โดยควรที่จะกำหนดขั้นตอนของผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบให้เหมาะสม สิ่งที่สำคัญคือการพิจารณา คือ ขนาด

ของแบบรายงานต้องเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปเพราะการสื่อสารในแบบรายงานนั้นเป็นการสื่อสาร 2 ทางที่ ผู้ปกครองและนักเรียนเป็นกระบวนการสำคัญในการพิจารณาถึงผลของระบบการรายงานผลในปัจจุบัน อีกทั้งผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะการเรียนการสอนให้กับทางโรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลพบว่า งานวิจัยในประเทศไทยมีเพียงการพัฒนาแบบสังเกตพฤติกรรมในระดับอนุบาลเท่านั้น โดยจะเป็นการพัฒนาจากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กอนุบาล ไม่พบว่ามีการศึกษาพัฒนาแบบรายงานในระดับอื่นๆ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเพื่อการพัฒนาแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคลส่วนในระดับ ประถมศึกษาเนื่องจากเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน เพื่อที่จะได้มีเครื่องมือที่ ช่วยในการรายงานพัฒนาการของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและช่วยให้ครูและผู้ปกครองสามารถร่วมกัน ติดตาม ปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศักยภาพสูงสุด